

En kartläggning av otryggheten

Tyresö gymnasium

2010-03-04

Karl-Erik Säfström

tyresö kommun

Innehållsförteckning

Kartläggning av otryggheten på Tyresö gymnasium	3
1 Sammanfattning	3
2 Uppdrag	3
3 Metod	3
3.1 Intervjuer	4
3.2 Vandringar	4
3.3 Tidigare undersökningar på Tyresö gymnasium	4
4 Faktorer som påverkar trygghet	5
5 Likabehandlingsplanen	8
6 Resultat	9
7 Förslag till åtgärder	10
8 Käll- och litteraturföteckning	10

Kartläggning av otryggheten på Tyresö gymnasium

1 Sammanfattning

Nämnden har givit förvaltningen i uppdrag att undersöka "otryggheten" på Tyresö gymnasium.

Resultatet av undersökningen visar att otryggheten på Tyresö gymnasium är liten. Viss otrygghet förekommer under de första skolveckorna, mest beroende på en osäkerhet om skolkamrater och skolans geografi. Den upphör efter några veckor. En annan form av otrygghet gäller betygssättningen, speciellt när det förekommer att lärare byts ut under kursens gång.

2 Uppdrag

Uppdrag att beskriva den otrygghet som finns på Tyresö gymnasium och ta fram en katalog på åtgärder för att öka tryggheten.

3 Metod

I undersökningen måste vi först definiera vad trygghet innebär för eleverna för att kunna förstå var otryggheten finns. Under läsåret 2009/2010 genomfördes en så kallad trygghetsvandring enligt "husmodellen" med olika elevgrupper, eleverna intervjuades efter vandringarna.

Trygghetsvandringar är ett verktyg för att ta reda på vad som upplevs som otryggt och vad som behöver åtgärdas. I en trygghetsvandring lyfter man även fram positiva aspekter som ska förstärkas och bevaras. En typ av trygghetsvandring enligt "husmodellen" har Jämo arbetat fram där man utifrån en kartsbild på skolan och dess närmiljö går igenom hur personal och elever rör sig i skolan och var man upplever att trygga och otrygga platser finns och vad det kan bero på?

En analys av genomförda enkäter har också skett. Vårterminens elevenkät, genomförd i åk 2, och den undersökning Friends genomfört.

3.1 Intervjuer

Intervjuer genomfördes med mentorer, elevcoach och kurator i skolan samt elevgrupperna både före och efter vandringen.

Intervjuerna genomfördes i grupp och syftade till att få fram vilka områden i skolan som möjligen kan vara otrygga, eller om eleverna känner till någon elevgrupp som är mer otrygg än andra grupper.

Komplettering gjordes med intervjuer av ett antal elever i åk 1.

Intervjufrågorna handlade om otrygghet och mobbning. Se bilaga 1.

3.2 Vandringar

Vandringen genom skolan är ett av de verktyg som visat sig vara en bra metod för observation¹. Sara Lång på Kulturgeografiska institutionen Uppsala Universitet har gjort en fallstudie av två högstadieskolor där vandringen fått en stor betydelse. Den har lyft fram olika områden i skolan där elever kan känna viss otrygghet.

Vi har valt den något förenklade "husmodellen" och elevgrupper intervjuades inledningsvis och fick förklarat för sig vad denna undersökning innebar. Därefter gick vi igenom hela skolan för att kartlägga skolans olika utrymmen. Vandringen avslutades med en diskussion och sammanfattning av vad som framkommit vid vandringen. En annan del är också att kartlägga hur personal och eleverna rör sig i skolans lokaler.

Vandring gjordes med två grupper, dels med fyra flickor från åk 2 och dels med sex pojkar från åk 2.

Intervju och vandring tog ca en timme i anspråk.

3.3 Tidigare undersökningar på Tyresö gymnasium

Varje år i början av vårterminen genomförs en elevenkät i åk 2 och där finns frågeställningen (påståendet) "Jag känner mig trygg på min skola". Under perioden 2005-2010 har 2% svarat, utom 2007 då 13% svarade, "Instämmer inte alls"

¹ Den fysiska miljöns betydelse för möten i skolan, Uppsala januari 2008 s16

⁴ Skola, Norstedts Juridik: Agneta Herlin och Bo Munthe En tryggare skola, ISBN 91-39-10379-X

En trolig orsak till de höga siffrorna 2007 är att diskussionen då fördes om att dela skolan i två enheter och låta en enhet flytta till Nyboda skolas lokaler där Nyboda skolas tidigare skedebesöks fanns.

Friends undersökning har tidigare redovisats i nämnden, och en av deras frågor ansluter till denna utredning. Den gjordes för några år sedan men är fortfarande aktuell. "Känner du dig på något sätt utsatt i.....?"

De områden som då fick markeringar var biblioteket, idrotten, matsalen och skåpen. Det var under 10 elever från ett urval av ca 1000 elever som svarade att det fanns någon form av otrygghet på de ställen som de angav. I biblioteket handlade det om datorerna och trängseln kring dem. Vid idrotten var det omklädningsrummen som fick kritik. Matsalen och skåpen fick ingen kommentar men är ju områden där många elever finns samtidigt.

4 Faktorer som påverkar trygghet

Det är lätt att bara titta på de lokala förhållandena för att ta reda på otryggheten. Men otryggheten innefattar också den känsla man har när man befinner sig på en plats tillsammans med andra människor. Hur upplever jag som elev omgivningen och atmosfären runt omkring mig. Hur ser samspelet ut mellan elev/elev, elev/lärare, lärare/elev och hur är skolledningens inställning till vad som händer och sker på skolan? I en studie som Skolverket genomfört 2002 "Relationer i skolan - en utvecklande eller destruktiv kraft" framgår bl a "att det behövs fler vuxna nära eleverna i deras vardag, vuxna som eleverna kan prata med och utveckla goda relationer till"

På Tyresö gymnasium finns elevcoach sedan 1,5 år. Syftet är att han ska finnas ute bland eleverna. Han ska vara behjälplig med elevrådet, Skol-IF och andra intresseorganisationer och kultur. Vid intervjuer av ca 30 elever ur 11 klasser, var kommentarerna enstämmiga, "han är toppen, han pratar med alla, han peppar och uppmuntrar". Han ställer upp på elevernas villkor. Han till och med kan många elevers namn. Elevcoachen själv säger "En vanlig dag försöker jag att synas så mycket som möjligt, genom att finnas till i korridorerna och ta kontakt där jag tror det kan finnas behov av olika slag. Genom att hälsa på alla, så försöker jag höja den positiva stämningen i skolvardagen. Jobbet som elevcoach innebär också att jag är en vuxen, som inte ställer alltför höga krav, utan kan hjälpa till men "peppning" eller lösa enklare problem, utan att ta över. Jag försöker även få ungdomarna att stanna upp och tänka till själva. Och detta anser jag vara en av mina viktigaste uppgifter."

Elevcoachen är en viktig funktion i skolan för bl a tryggheten.

Viktigt är att relationen mellan lärare och elever är sådan att möjlighet till inläring finns. I Pedagogiska magasinets skriftserie nr 7, 2008 "Läraren i blick-punkten" framhävs följande komponenter

- lärarens förmåga att se eleverna som enskilda individer
- relationen mellan lärare och elev måste vila på en grund där det finns en ambition att möta varandra med intresse och respekt
- en förtroendefull relation påverkar elevernas lärande

Eleverna behöver bli sedda, uppmuntrade, respekterade samt vägleda av sin mentorer och övriga vuxna på skolan.

Skolverktes undersökning visar att verbala trakasserier är vanliga inslag i ungas uppväxtmiljö idag. Nedsättande, retsamma, obehagliga och ibland kränkande språkliga och fysiska handlingar ingår i skollivets normalitet för elever i grund- och gymnasieskolorna.

Inte ovanligt är att de sk härskarteknikerna gör sig gällande

- **Osynliggörande**
Att förbigå någon med tystnad, glömma bort eller köra över någon. Exempel: Får du som elev ingen reaktion när du säger något? Alla i klassen blir tysta, suckar, tittar ner i bänken.
- **Förlöjligande**
Ett vanligt sätt att nedvärdera en person är att göra sig löjlig på den personens bekostnad.
- **Undanhållande av information**
Det innebär att du hålls okunnig om vissa saker. T ex att kompisarna ordnar en fest men du får inte veta
- **Dubbelbestraffning**
Hur du än gör är det fel. T ex Tjejer uppmanas att säga ifrån. Det är deras eget fel att de inte hörs. Men när de säger ifrån får de ibland höra nedsättande kommentarer när de försöker göra sig hörda.
- **Påförande av skuld och skam.**
Här kommer kommentarer in som "Du har dig själv att skylla?" eller att "smöra" om en elev visar sig intresserad och frågar mer än andra.

Vuxna på en skola måste vara medvetna och lyhörda för olika former där trakasserier inte är klart uttalade. I undersökningen som Skolverket genomförde framkom "att vuxnas bilder av vad skolan gör mot kränkningar, skiljer sig åt från elevernas. Lärarna anser att skolan gör mer av förebyggande insatser än vad eleverna tycker. Arbetet avtar enligt elevernas upplevelse ju högre upp i skolsystemet de kommer. I gymnasieskolan görs minst insatser." Studien visar att "skolor som lyft fram arbetet mot kränkningar i sina lokala styrdokument arbetar också aktivare i klassrummet tillsammans med eleverna mot

kränkande behandling. Arbetet mot kränkningar i klassen ger ökad trivsel och trygghet bland eleverna”.

Det finns även andra former av otrygghet tex framkom vid en intervju osäkerhet med betygen när eleverna får en vikarie.

Våldstrappan ⁴

Varje skola har vid något tillfälle problem vad gäller våld och mobbing. Skolans personal måste vara mycket observanta på vad som händer på skolan och även förändrat beteende hos enskilda elever.

Enligt författarna Agneta Herlin och Bo Munthe i boken ”En tryggare skola” befinner sig varje skola någonstans i nedanstående trappa enligt författarna.

Våldstrappan visar olika begrepp som kan drabba skolan. Befinna sig i övre delen av trappan är ovanligt medan att befinna sig på de nedre trappstegen ofta är regel än undantag.

Vissa av de nedre stegen kan vara "acceptabelt" om det sker vid enstaka tillfällen. Sker det ofta är det endast den utsatte som kan avgöra vad som är acceptabelt, vilket ofta inte detsamma som ungdomarna runt omkring anser.

Oavsett var i trappan man befinner sig måste någon form av åtgärder sättas in. Underlåtenhet att agera vid t ex mobbing kan leda till skadestånd för skolan enligt skadeståndslagen.

Friends

Friends arbetar för att barn och unga ska känna sig trygga och slippa utsättas för mobbing och andra kränkningar. Skolan har alltid varit Friends huvudarena men sedan ett par år tillbaka har vi även etablerat oss inom idrottsrörelsen. Sedan hösten 2009 har Friends dessutom

börjat utbilda i förskolan. Målet är att hjälpa förskolan att få igång ett långsiktigt och seriöst arbete mot mobbning.

Friends är en icke vinstdrivande ideell organisation helt utan statliga bidrag.

Tyresö gymnasium har samarbetat med Friends sedan 1999, när det gäller att förebygga, motverka och åtgärda mobbning och kränkningar.

I varje klass finns två elevombud, så kallade Friendsare. I varje utbildningslag finns även ett vuxenfriendsombud som stöttar Friendsarna i deras uppdrag.

5 Likabehandlingsplanen

Likabehandlingsplanen syftar till att främja barns och elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Gemensamt för all kränkande behandling är att den strider mot principen om alla människors lika värde. Kränkningar är ofta uttryck för makt och förtyck. En viktig utgångspunkt är att den enskildes upplevelser av kränkningen alltid måste tas på allvar.

Att motverka diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling måste präglas av valet arbetsformer och hur man bemöter varandra i verksamheten. Att ha kunskaper om vad som påverkar uppkomst av kränkningar och vilka uttryck det kan tas sig är grundläggande för det främjande och förebyggande arbetet och för att kunna granska och analysera den egna verksamheten.

Genom att arbeta med demokrati och värdegrundsfrågor motverkas kränkande behandling samtidigt som villkoren för lärande främjas. Skolans personal måste se sambanden mellan undervisning, lärande, social utveckling och hälsa. Man kan inte ställa någon del åt sidan i skolans arbete.

I likabehandlingsplanen för Tyresö gymnasium nämns i första stycket "Vi vill att Tyresö gymnasium skall vara en arbetsplats där elever och vuxna känner sig trygga."

Vidare är ett av målen:

"Vi ska, genom förebyggande arbete, verka för att ingen diskriminering eller annan kränkande behandling förekommer."

Lagen:

Definition av begrepp "Kränkande behandling som t.ex. mobbing, misshandel, ofredande, hot och trakasserier är enligt lag förbjudet"

Utgångspunkt:

Alla elever är välkomna till vår skola. ...

Alla elever ska känna sig trygga och bemötas och behandlas med respekt.

Eftersom likabehandlingsplanen är viktig i samband med trygghetsfrågorna måste den hållas levande, och bör alltid finnas med på dagordningen.

6 Resultat

Resultatet av intervjuerna i samband med dessa vandringar är att otrygghet endast finns i åk 1, eleverna som intervjuades hänvisade till åk 1 när de kommenterade vissa områden i skolan, matsalen, korridorer och utanför ingångarna.

Dessutom finns en del otrygghet utanför några av skolans utgångar, det gäller framför allt utgången från plan 2 (E-ingången), där det är mörkt. Vid intervjuerna med elever ur åk 1 framkom att viss otrygghet eller snarare osäkerhet fanns under de första veckorna när de inte hittade i skolan, när de inte kände så många i skolan samt inte visste vad "koden", klädkod mm, innebar.

Några elever talar om en annan form av trygghet. Tryggheten att få ha samma lärare i samma kurs. En stor otrygghet sprids när en lärare blir sjukskriven och en vikarie kommer in utan att ha tagit reda på vad som gjorts i klassen. Eleverna är oroliga för sina betyg, och tycker det är olustigt att i slutet av utbildningen känna på det sättet.

Intervjun med elevcoachen visar att han inte känner till någon otrygghet som beror på skolans atmosfär, men att det finns personer som är mindre trygga i sig själva. Det har förekommit bråk runt cafeterian, ett par stycken under 1,5 år. Någon mobbning känner han inte till, däremot att någon blir "småhackad", elevcoachen försöker vara uppmärksam på sådant.

Intervjun med kurator visar att hon inte upplever Tyresö gymnasium som en otrygg plats. Däremot visar tidigare Friendsundersökningar på platser som kan upplevas otrygga. Vuxna på skolan är inte bra på att ingripa, elevcoachen är på något sätt ett alibi för lärarna att inte behöva ingripa. Otryggheten ser olika ut för flickor och pojkar, flickor jämför och poängsätter varandra. Pojkar kan få en smäll och påhopp med olika fula ord.

Resultatet av underökningen visar att de områden där det finns otrygghet är i omklädningsrummen till idrottshallen på grund av att det inte finns skydd mellan duscharna. Ombyggnad av duscharna startades i dec 2009.

Ett annat problem är matsalen som är ombyggd till ett stort "hav". Eleverna önskar mindre bås där eleverna inte behöver bli så uttittade. Resultaten av enkäten i åk 2 visar att 98% (dock inte 2007, endast

87%) av skolans elever väljer minst 2, av en 4-gradig skala, till påståendet "Jag känner mig trygg på min skola". Vid samtal med mentorerna i de klasser där de lägsta omdömena finns, framgår att eleverna egentligen inte känner sig otrygga, utan visar på annat missnöje vid tillfället för enkätinsamlandet. I en klass ansåg mentorn att eleverna inte är seriösa när de fyller i enkäten. Mentorn pratade med aktuell klass kort efter att jag talat med henne och enligt henne känner sig eleverna inte alls otrygga.

7 Förslag till åtgärder

Följande förslag till åtgärder:

- Se över hur skolan organiserar sin verksamhet och hur den leds är av betydelse för skolans klimat och förekomsten av oönskade handlingar.
- Tala med kökspersonalen om utplacering av blomvagnar, av den typ som har funnits i matsalen, för att skapa mindre enheter där elever gärna äter sin lunch.
- Fortsätta med prospekteringen av huvudentrén till skolan.
- Att varje år tillsammans med åk 1:or genomföra en "husetvandring" för att öka kunskapen hos skolledning, personal och elever var de trygga och otrygga platserna finns. Arbeta med de otrygga platserna så att en förändring sker.
- Att inte sluta arbeta med trygghetsfrågorna, de ska alltid finnas med på dagordningen.
- Att hålla likabehandlingsplanen levande, eftersom den är viktig i samband med trygghetsfrågorna.
- Att arbeta med personalen och deras medvetenhet om sitt eget bemötande gentemot eleverna och att bli medveten och kunna se spelet vad det gäller de fem härskarteknikerna.

8 Käll- och litteraturföteckning

Arbetsrapporter Kulturgeografiska institutionen Nr 647: Den fysiska miljöns betydelse för möten i skolan.

Idéskrift nr 16, om lokalt brottsförebyggande arbete från

Brottsförebyggande rådet: Trygghetsvandringar, ISBN 978-91-85664-94-8.

Skola, Norstedts Juridik: Agneta Herlin och Bo Munthe En tryggare skola, ISBN 91-39-10379-X

Pedagogiska magasinets skriftserie nr 7, 2008 "Läraren i blickpunkten"

Skolverket Avdelningen för utvecklingsstöd, Rapport 2002-11-12, Rapportering av regeringsuppdrag, Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft. Dnr 01-2001-2136

Bilaga 1

Intervju/diskussionsfrågor till vuxna på gymnasiet.

Känner du till om någon känner sig otrygg på gymnasiet?

Finns det platser i skolan som kan upplevas som mer otrygga än andra platser?

Har du sett något bråk mellan elever i skolan?

Mobbning, förekommer det?

Övriga problem?